

מאמר רביעי בסדרה: מיסמכי המחלת האלג'ירית על השתתפות היהודים במאבק

פל"ן קורא ליהודים

את אורי אבנרי

כמו כל בני השיכבה העליונה במצרים, הוא אהב את צרפת, חונך בתרבות הצרפתית. כמצרי, היתה לו זיקה עמוקה לעמי המרחב. אך עובדת היותו יהודי תרמה תכונה גוספת למוינה זו — רדיפת הצדק. על כן הקדיש מאמץ כה רב לניסיון לשלב את יהודי אלג'יריה וצרפת במלחמת ההתרות של הפל"ן.

קרוב לדאי כי קוריאל השתתף בעריכת המיסמכים שהיו כלולים בחבילה החומה שהונחה על שולחני, בתום שיחתי עם שליחי הפל"ן במילאנו (העולם הזה 1206). הם כללו את הפניות הרשמיות של הפל"ן אל יהודי אלג'יריה, הכרזות נאמנות של יהודים שהצטרפו למרד, והשגות על דברי ימי היהודים באותה ארץ. ברוב עדינותם לא כללו העורכים את האפיווה המפורסמת ביותר הקשורה ביהודי אלג'יריה — זו שהביאה במישרין לכיבוש הצרפתי לפני מאה ושלושים שנה.

בשנת 1827 טענה הממשלה הצרפתית כי שני יהודים אלג'יריים, בשם בכרי ובוסנאה, רימו אותה בעיסקה של אספקה חיסה. בשעת הדיון על תלונה זו התרגו הדאי (מושל) של אלג'יר, חוסיין, וסטר את לחיו של הקונסול הצרפתי, דיואל. תקרית זו שימשה תירוצן לפלישה הצרפתית. הפל"ן יכול היה לטעון, בצדק, כי היהודים גרמו לכיבוש הצרפתי, ושעל כן חובתם לעזור בסילוקו.

סברוני שכדאי לתת את חופש-הדיבור לפל"ן עצמו, כדי לתת לקורא הישראלי את האפשרות לדון לא רק בתוכן הדברים, אלא גם בסגנונם. אצט להלן כמה מן המיסמכים כלשונם.

הודעת הפל"ן מצדמבר 1959, בהקדמה לחוברת הסוקדסת להשתתפות יהודי אלג'יריה במרד:

אנשים מסויימים מודאגים בקשר לגורלם של היהודים כרפובליקה האלג'ירית העתיקה לקום. חלק מהם כנים בדאגתם זו. אחי רים מביעים אותה מתוך כחנה וזונית, כי שמטרתם אחת ויחידה — להעמיס מכשולים בדרך לעצמאות.

אין בכחנתנו להרגיע את אותם המעמיים דים פני דואגים. הרי הם לעתים קרובות אותם החוגים שהפקירו לא מכבר את יהודי די צרפת לתליינים הגאזיים. הם לא ראו בכיבוש עובדה שיש בה כדי להפריע לשיתוף פעולה צרפתי-נאצי.

בכחנתנו לפנות רק לאנשים השואלים עדיין לעקרונות מאבקנו המהפכני, אם בשם הצדק הסוציאלי ומטעמי מצפון, ואם מתוך חוסר ידיעה.

כאשר נטל העם האלג'ירי את הנשק בידי, ב-17 בנובמבר 1954, הוא יצא למאבק לחיים ולמוחצת נגד הקולוניאליזם — היינו נגד הגזענות, אשר מטעים העמים בעולם שסבלו ממנו כמו היהודים. המצע המדיני, שפורסם אז, כולל את ההצהרה האיתנה הבאה:

„המהפכה האלג'ירית אינה מלחמת-אזרחים, ואף לא מלחמת-דת. המהפכה האלג'ירית שואפת לכיבוש העצמאות הלאומית, על מנת לכונן רפובליקה דמוקרטית וסוציאליסטית, שתערוך לכך שכל בני המולדת האחת ייהנו משחירויות אמיתיות, ללא כל הפליה.“

לכך יש לצרף את ההצהרות וההשגות שפירסם הפל"ן בזה אחר זה, והמבטאות את עמדתו כי יהודי אלג'יריה שייכים, בכוח ובפועל, לרפובליקה האלג'ירית. נוספת לכך דוגמתם של יהודים רבים באלג'יריה, שהצטרפו מאז פרוץ המהפכה לשורות אלג'יריה הלוחמת, העריקים מן הצבא הקולוניאלי, המגויסים שסירבו לשאת נשק נגד עמם, הסוחרים שהשתתפו בשביתת-עבודה קולוניאלית בינואר 1957, או שסייעו ליצירת האל"ן (צבא השיחרור הלאומי), ה"רופאים והמרקליטים שהושלכו לבתי-הסוהר על כי עזרו לבני מולדתם המוסלמים.

כל אלה משמשים עדות חיה לכך שהמחיר צות המלאכותיות, שהוקמו על ידי המעבדים בין היהודים והמוסלמים, לא יעמדו זמן רב בפני משב-הרוח המאחדת של המהפכה.

★ ★ ★

מכנת ה"אש הצודקת"

לפני ארבע שנים קיבלה ועידת הפל"ן בסומאס את המצע המדיני הבא, המעיד על החשיבות הגוברת והולכת שייחס הפל"ן כבר אז לעמדת יהודי אלג'יריה. מצע זה חשוב גם מפני שהוא מזכיר בפעם הראשונה את המלחמה הישראלית-ערבית, והשפעתה על המהפכה האלג'ירית. נאמר בו, בין השאר:

עקרונות המוסר הם המולידים בקרב דעת-הקהל היהודית את התקפה שגם להבא אפשר יהיה לזרז יחידו, כדרך שדרגו יחידו אלפים בשנים.

אמנם, יש לציין תחילה כי מסע הדימואליוזיה השפיע על המיעוט היהודי. נציגו בקונגרס היהודי העולמי הצהירו בלונדון כי הם קשורים לאורחות הצרפתית. כך העמידו את עצמם מעל לבני-מולדתם המוסלמים.

אולם התפרצויות השינאה האנטי-שמית, שנתלה להפגנות הקולוניאליסטיות הפאשיסטיות באלג'יריה, עוררו בקרב היהודים דאגה חמורה, ורצון עז ובריא להגנה עצמית.

קודם כל שאפו היהודים להיחלץ מן הסכנה להיות נתונים באש צולבת. לכן גונו היהודים שלקחו חלק בתנועת השמיעני בנובמבר (שתי תנועות צרפתיות בעלות אופי פאשיסטי). מכיון שפעלו בצורה הפגנתית מדי, חששה הקהילה כי יהודים אלה יעוררו אירצון ויצרינקמה, שיופנו נגד הקהילה היהודית כולה. התנהגותה חסרת-הפגמים של תנועת-המיר האלג'ירית, שמטרה את כל המלומותיה

שבוע שעבר פרצה המשטרה לידה ברחוב גראנאל מס' 176, פאריס. בתוך הדירה נאסרו ששה אנשים, ביניהם גבר שחרחר בשם האנרי קוריאל, שהוגדר על-ידי משרד המניין הצרפתי כ"חבר חשוב של המפלגה הקומוניסטית המצרית, מומחה לפעולות מחתרת". פרטי פעולתו של קוריאל זכו לטיפול נרחב בעתונות. הם הזכירו את אהירת המחלת הארצישראלית לפני קום המדינה. קוריאל, כך נסתבר, גר שנים ארוכות בפאריס, בניירות מווייטים, ניהל רשת מחתרתית עניפה של הפל"ן, החביא את ראשי המרד בצרפת, ערך מגביות מחתרתיות של מיליוני לירות. מחתרת קוריאל לא היתה פחות חשובה ממחלתת ז'אנסון.

הדירה ברחוב גראנאל היתה שייכת לצעירה שווייצית, שכל פאריס הכירה אותה בשם "אריקה". שמה האמיתי הוא ארטל דובלר. אריקה נראתה הטיפוס המושלם של נערת-זוהר ריקנית — כוכבת קולנוע, שחקנית טלביזיה, נערת-שער, צעירה יפה בעלת שערות ערמוניות ופרצוף מטומבל. איש לא ידע כי אריקה התמימה היתה דמות חשובה במחתרת — אשת-הקשר של המחלת עם חוף-לארץ. למולה, לא הצליחו מומחי-העיניים לשים את ידיהם עליה. בשעת המעצר נמצאה, במקרה, באחת מנסיעותיה הקבועות בשווייץ.

אם היתה אריקה ידועה לרבים, הרי רק מעטים מכירים את קוריאל. לבני מעטים אלה, הוא דמות כמעט אגדתית. הוא בנו של מצרי עשיר, שהקדיש את כל חייו למאבק המחלתית. כמנהיג אחת משתי הקבוצות הקומוניסטיות המצריות (ששתיהן לא זכו להכרה רשמית על-ידי מוסקבה, שפיקפה במהותן הקומוניסטית האדוקה) היה אחד הדוברים המצריים העיקריים לשלום ערבי-ישראלי. כאשר נמלט מקאהיר, הפך את פאריס למרכז פעולותיו — כשידו בכל הנעשה במרחב, וכל הנעשה במרחב מגיע אל אוניו.

מראשית המרד האלג'ירי, נטל בו חלק פעיל. לדברי הבולשת הצרפתית, שחיפשה אחריו במשך שנים, היה זה הוא שאירגן את התנועה האנטי-קולוניאלית הצרפתית, גוף מחתרת שהציף את צרפת בתעמולה למען חרות אלג'יריה. לדברי הצרפתים, היה אחד היוזמים העיקריים של מינשר ה-121 — עובדה המעידה על התרחקותו מן הקו הקומוניסטי הרשמי. העתונות הצרפתית העלימה רק פרט אחד על אישיותו של האנרי קוריאל — העובדה שהוא יהודי, וכי רוב חברי מחתרתו היו יהודים. השלטונות הצרפתיים אינם מעוניינים להטיל אור על השתתפותם הגוברת והולכת של היהודים במאבק האלג'ירי.

★ ★ ★

סמירת-לחי באג'יריה

מה המריץ איש כמו קוריאל — שהוא לא אלג'ירי ולא צרפתי — לסכן את חייו יומיום ושעושה במשך שנים ארוכות? מה הניע אותו ללכת בעיניים פקוחות אל בית-הסוהר ומרתף-העיניים? מדוע ויתר על חיים נוחים בעיר העליזה ביותר בעולם?

סמירת הלחי ההיסטורית, שהביאה לכיבושה של אלג'יריה בידי הצרפתים, נגרמה על-ידי שני סוחרים תבואה יהודיים, אשר בגללם פגע המושל המוסלמי חוסיין בקונסול הצרפתי דיואל, הביא להתערבות הגורית.